

נאמר של נייר

ספרות מתחדשת על עיי חורבות *

השפה שתרכמה לגיהנום את שפת-האם שלו * מלכת

ארץ נפתלי * מיסמך שעורר את קינאת הישראלים

תרגום

ויעוד כפול

בראשית חודש ספטמבר 1947 כינס מבקר ספרות גרמני ממוצא יהודי, האנס ורנר ריכטר, 15 מעמיתיו הסופרים לכינוס בן יומיים, במטרה לנסח ולהגדיר את מטרותיה של הספרות הגרמנית אחרי מלחמת-העולם השנייה (ראה: רישום). כינס 30 שנה למובילה בספרויות העולם היריעה.

בימים אלה ראה בתרגום מעולה לעבר רית סיפרו של הסופר הגרמני ג'ינטר גראס הווינד בטלגטה, שהוא נסיון נוקב לבחינתה של קבוצה 47 ומייסודה, האנס ורנר רכטר, שלו מוקדש הספר. לצורך המימד ההיסטורי העמוק, הסיט גראס את סיפור המעשה מזמנו ומקומו המציאותיים, והמציא את הפגישה, בטלגטה, מיפגש בלתי-אפשרי שנערך בשנת

* גינטר גראס — הווינד בטלגטה; עברית: חיים איזק; הוצאת זמורה-ביתן; מודן; 139 עמודים (כריכה קשה).

הנחשב לאחד מאבות-הסיגנון של סיפור המונומנטאלי של גראס, תוך הפח. גלגהאון משמש בהווינד בטלגטה גם כמסיכה ספרותית לגראס עצמו ולדעותיו. גלגהאון הוא הדמות הפרועה בווינד הסופרים — משקר, מרמה, גונב, אינו מהסס לשלוח אגרוף בעיניהן של נשים, ומרוקן בתחבולה את פונדק הגשר בטלגטה מיושביו כדי לפנות בו מקום לכנס המשוררים.

הווינד בטלגטה אינו חסר הערות רכבי לותיות בנוסח של "אנה של אוסטרדיה מתקנת פחמקו של מאזארין, בעוד הדי קארדיאל מטייב את שדה הקראו" ה" מלכותי..." גראס משלב בסיפור מילחמת שלוש השנים עובדות שונות, הדומות דימיון שקוף למילחמת העולם השנייה, בתשובות מתחכמת, תוך שהוא מזווג את סופרי המאה ה-17 עם שפחות השוהות בפונדק הגשר בטלגטה: "ומרתה הכובי-הית והמגושמת כפתה את שפלי במנגנון"

סופר גראס

האנס הסינס גרמניה האחרת

איכריה, כדי לקיים לו, כפי שקיימו לפני-כן השפחה הברשנית הנאורה מכל השפי-חות, אותה בשרה, שביושר לה ביזם את-מול איקוני-העץ של מלגטה. זעמם כפעם התנעשה נשמת הספרות הצנום בהישפך זרעו..."

בדומה לנוסחי המיפגש קבוצת 47 קורר אים המשוררים והסופרים בהווינד בטלגטה מליתביהם, מעירים הערות, מתמר מודדים ונאבקים איש ברעהו (אף לא כעני-סופרים, כמסתבר, השיב הדפמסטר אלדרא אלא מן הפתם בעוקץ קפ...!) מקבילית נוספת בין שני כינוסי הסופרים, בהפרש של שלוש מאות שנה, נוסח גראס במילים: "רק המשוררים לבד, נאמר בקול-הקרא, עוד יודעים, מה ראוי לקרא בשם, גרמני, הם שזר — באנחות רותחות ובדמעות-שלישי" — את השפה הגרמנית הלחית זיקה אחרונה. הסיבה גרמנית האחרת, האמיתית... וגראס מסכם את עיסוקם של אלה בלשון: "אין להם למשוררים שום כוח זולת הכוח האחד לצרף מילים נכחות, גם אם לא מעטי-לות..."

בלשון צינית מעולה מתאר גראס את הסעודה האחרונה של נושחתי הווינד, אחרי שחתמו על הקול-הקורא לשלום: "מעולם לא סעדו מתוך יתר נכונות ל" שלום. יפה היה הרג למילים של רוך, שמעטרת את השולחן הארוך..." אלא שאין שלום בלא אש של המילחמה שתבוא אחריו, ופונדק הגשר נשרף בבוק, בשריפה המסמלת את החבדות תקוותיך

אדמת גרמניה, והותירו את עיקבות מגי-פיהם בשפת היום-יום הגרמנית. את עניותה של השפה הגרמנית הבהר-מילחמתית מתי-אר גראס: "ברוב עילגות כוז דוכבו איש אל רעהו, ברוב ערשר כזה כללו את לשונותיהם, ברוב חירות כוז נשתלחה הגרמנית שבפיהם; וכוחם היה גדול אף יותר בהילכות-לשון היושבים סביב ה" תרוז אחד, שניצל מחרצות הכלל אשר לו..."

העימות בין משחתי המיפגש הדימי-יוגי של הסופרים בטלגטה, הופך עד מהר רה לעימות נוקשה בין סופרי אותה תקר-פה, שהוא בבחינת שיחזור-לאחור של ה" מיפגש בשנת 1947: "רבתה מחלוקת ו" שולחן רגמו איש את רעהו במילים שהיו לאכזבים..."

במרכז הווינד בטלגטה עומד הסופר יוהאן יעקוב כריסמופל פון גריי-מלסהאוזן, המופיע בספר בשם ג'ינטר האוזן (לפי שם כפר מולדתו גלגהאון שבמחוז הסן). גרימלסהאוזן, מתברר של הספר הנודע סימפליציטוט טוישט, ספר אוטוביוגרפי בחלקו, הנחשב לאחת מיצרי רות הפרוזה החשובות בספרות הגרמנית, נכתב בנוסח רומאני-נוכלים הספרדיים, תוך שהוא מתאר בצבעים קודרים את תועבות מילחמת שלוש השנה. ספר

1647 (שלוש מאות שנה קודם הכינוס ב-1947), בשנה האחרונה למלחמת 30 השנה, כאשר הלכו ונתמשכו המגעים ל" שלום המכונה שלום-יוסטפליה.

גראס בוחן בהווינד בטלגטה את תגור-בתם של הגרמנים להרס שהביאו על ה" עולם ועל עצמם, הרסו את שפתם ובנו אותה מחדש. הוא פותח את סיפורי ב" קביעה: "אתמול היה אשר היה כמתי-סיפורינו מהיום לא בהכרח התרחשו עכי-שיו. סיפור זה החל לפני יותר משלוש מאות שנים..."

בפונדק הגשר של העיירה טלגטה מכנס גראס סופרים, מו"לים ואף מוסיקאים למטרה, שאותה הוא מגדיר: "ויעוד אשר ייאספו אליו כל מינו משוררים ב" ברסלאו או בארץ הפרוסים, הוא ישכין אחדות בעניינינו, בעוד ארץ-המולדת שמועה..." והסיבה לויעוד היא: "סוף סוף הרי הם היו משהם. בעת אשר הכול היה שמה ושממה, הבחיק רק ברק המלים. ובמקום אשר שפלו רוזני-ארץ, שם היה הכבוד לנחלת המשוררים. להם, ולא ל" בעלי-השררה, מבטח האלמות..."

כבר בפרקי הראשית של הווינד ב" טלגטה מקביל גראס את קילקולה של השפה הגרמנית על-ידי האצנים עם קיל-קולה של השפה הגרמנית במהלך המאה ה-17, כאשר הצבאות השונים רמסו את

"קבוצה 47"

רישום

הגרמנית במתכון בידי הנאצים, והומשכו בידי מנהיגי הפוליטיים של גרמניה הבהר-מילחמתית. קונארד אדנאואר וחבריו, למשל, נהגו לכנות את התמוטטות הרייך השלישי בתואר "הקסטרופה של 1945..." ואת התקופה שחלפה מיום תום המלחמה ועד לראשית, "הנס הכלכלי" כ"התקופה הנוראה ביותר" את הקסטרופה, המכונה בפיו, "שואה", כינה השילטון הגרמני הבהר-מילחמתי כדברים, שהתרחשו בשמו של העם הארמני" חלק ממאבקה קבוצה 47 היה להתמודד בביטוי צביעות אלה.

בדומה לגיבורי הסיטואציה הספרותית, שאותה בודה ג'ינטר גראס בסיפור הווינד בטלגטה, חברי קבוצה 47 היו מפורים בראשית שנות ה-50' בכל רחבי אירופה. פיטר וייס התגורר ב" שטוקהולם, הנס מונס אנה ונצברגר באוסלו, ג'ינטר גראס בפאריס, היינריך כל באירלנד, אובה יוהאנסון באיטליה, קריסמופל מקאל באיטליה, אינ" גבורג באכמן באיטליה, אריך פריז באנגליה.

נסיעות-החוק של קבוצה 47, ל" שטוקהולם ב-1965, ולאנוברסטת פרינסטון ב-1966, ציינו למעשה את תום תפקידה המכריע של ה" קבוצה בחייה-התרבות של גרמניה. הדבר התבטא גם בעלייתו לשלי-טון של הקנצלר וילי ברנדט, בחירה שהשלימה את השלב הראי-שון של טיהור גרמניה.

בחינת חלקה של קבוצה 47 בטיפוח ספרות ושירה גרמניים חד-שים הוא מופת של מהפיכה תר-בותית. מראה תהליך ההרס והשחחה, שהשילטון הנוכחי בישראל עורך לתרבות הישראלית, ספרותה ולשונה. מבלי שהנפגעים יעזקו על האונס הנערך בהם, ממחיש את חסרונה של קבוצה כוז בין הסופרים הישראליים, הממלאים פניה מים.

(פרטים נוספים על קבוצה 47 מצויים באנתולוגיה לשירה גרמנית חדשה תלויים על צלב הברזל שראתה אור בהוצאת פרחה.)

בחודש ספטמבר 1947 ריכו סביבו אינטלקטואל ממוצא יהודי, הנס ורנר ריכטר (ליד 1908), קבוצה של יוצרים צעירים. הוא שימש להם מורה, מדריך ומנהיג. הוא עיצב את השקפת-עולמם ואת יחסם לתהליך שיקומה של התרבות-הגרמנית. הקבוצה, ששנים מאוחר יותר כונתה קבוצה 47, החלה מתכנסת מדי שנה במקומות שונים, במטרה ליצור התחלה חדשה לתרבות הגרמנית. ברשימותיו מפגשותיה של קבוצה 47 מספר הנס ורנר ריכטר, כי הצעירים ששבו מן השבי האמינו בראש ובראשונה, כי מוטל עליהם לעשות את הכל למנוע את הישנותה של החברה הקודמת. חברה שפעם קיוו להיות חלק ממנה. הם ראו את עצמם ניצבים בשנת האסס, כאשר משימתם העי-קרית היא התקפתי-מצח על התפי-סות הגרמניות הפטרויות וה" מסורתיות.

השלב הראשון בפעולת חברי ה" קבוצה היה לבדוק את שפתם מילה אחרי מילה, בכוונה לטהר את לשון הוריהם, שטמאה, כדי ש-תוכל לשמשם ביצירותיהם. חברי הקבוצה סברו, שלשון אינה רק אמצעי-עזר להידברות, כי אם אור-גניזם חי ורגיש. שפה היא בעלת מגע בלתי-פוסק עם החיים. השפה הגרמנית שימשה כמשך תריסר שנים לתת משמעויות-מילוליות ל" חרושת-מוות, רצה, אימה וטירור, ובה הפכו ביטויי-מינהל, רישום ו" דיווח למייצגי הנורא עלי-אדמות. חברי קבוצה 47 בחנו בקפידה את קווי-האופי המיוחדים של העגה-הנאצית, עקבו כיצד במישטר-טו-טאליטרי משתלטת העגה-הנאצית על השפה. כישת הערות האר-תיות כחיילים על תודעת-ההמון ועורכת טיפתי-מוח.

חברי קבוצה 47 חיברו את האל"ף-בי"ת של השפה החדשה. מטרה נוספת שניצבה לפניהם היתה לייסד עילית-אינטלקטורי-אלית, שתשמש דוגמה לחברה. הם פיתחו את הביקורת-הזימקור-טיה-ההדדית של איש על יצירות רעהו, ובעיקר, ביצירות שטרם ראו אור. ממיפגשי הקבוצה השנתיים יצאו מאלמוניותם משוררים, סופרים, מחזאים ומסאים חדשים.

הספק העבודה של קבוצה 47 היה גבוה. משך 24 פגישות שנערכו בין השנים 1947-1962, היו כ-400 קריאות-סומיות של יצירות בלואות, תוך מאבק להכחדת ביטויים שנוצרו בלשון

אקף-בית של שפה חדשה * לייסד עילית אינטלקטואלית